

ZANIMLJIVI PRIMJERI OKUPLJANJA I ETOLOGIJE PAUKA SKAKAČA (ARANEAE: SALTICIDAE)

Interesting examples of gatherings and ethology of jumping spiders
(Araneae: Salticidae)

dr. sc. Radovan Kranjčev

Trg Eugena Kumičića 17, 48 000 Koprivnica

Mnogobrojna faunistička istraživanja pauka skakača (Araneae: Salticidae) u posljednjih 250 godina u Europi i drugdje u svijetu pokazala su kako je to najbrojnija porodica paučnjaka i prema World Spider Catalogu broji oko 5 790 vrsta. No istodobno su pokazala i kako o biologiji mnogih vrsta nedovoljno znamo.

Temeljem vlastitih višegodišnjih istraživanja pauka skakača u Hrvatskoj i opažanjima mojih suradnika opisujem masovna okupljanja vrsta *Aelurillus v-insignitus* (Clerck, 1757) i *Saitis barbipes* (Simon, 1868) vezana uz svadbene rituale.

Palearktička vrsta *Aelurillus v-insignitus* raširena je i poznata u Hrvatskoj u brojnim ekosustavima. Česta je na dobro osvijetljenim, suhim, kamenitim ili pješčanim staništima od nizina do planinskog pojasa, od sredozemnih do kontinentalnih dijelova zemlje. Nalazimo je i na travnjacima iznad gornje granice šume, ali nije poznat položaj i funkcija ove vrste u tim ekosustavima i koje su joj životne mogućnosti u njima. Doprinos tome su ovdje opisana opažanja u prirodi. Zanimljivo je opažanje da ženka ove vrste ima najveće skokove od svih dosad poznatih vrsta pauka skakača u Hrvatskoj. Njezin skok može biti ne samo veoma visok, nego može iznositi do 50 duljina njezina tijela.

Zapazio sam također neopisanu pojavu da se ovaj pauk može ukapati u pijesak ako je na bilo koji način uznemiren na takvom staništu. Na području Geografsko-botaničkog rezervata Đurđevački pijesci zapazio sam da je ova vrsta na tom staništu najbrojnija među dvadesetak vrsta. Tako sam 15. 5. 2013. na površini od jednog arazibroja tridesetak primjeraka nedoraslih ženki.

No najveće iznenađenje, okupljanje i svadbeni ritual kod ove vrste dogodio se 19. 5. 2012. za najtoplijeg dijela dana (oko 13 sati) u sjevernom dijelu Jadranskog mora na otoku Pagu kod malog naselja Metajne (slika 1). Ova iznimna i slučajno uočena etološka pojava zaslužuje da ju se opiše već i zbog toga što je u njoj, prema slobodnoj procjeni motritelja, istodobno sudjelovalo oko 300 do 400 pari životinja. Takva pojava dosad nije zabilježena u arahnološkoj literaturi. Plesni rituali poznati

Sl. 1. Primjeri svadbenog plesa *Aelurillus v-insignitus* kod Metajne na otoku Pagu.

Fig. 1. Examples of the mating dance of *Aelurillus v-insignitus* at Metajna on the island of Pag.

Foto: D. Šešok

su kod mnogih vrsta pauka skakača pa tako i kod *Aelurillus v-insignitus*, ali nije poznato da se kod ritualnog plesa okuplja tako veliko mnoštvo životinja.

U neposrednoj blizini naselja Metajne prije četiri godine probijen je širok kraći put u ljutom vapnenačkom kamenjaru. On se ponešto uzdiže iznad razine mora i zakreće te završava proširenjem približno 80 x 10 metara koje ima funkciju parkirališta. Sve se to nalazi u neposrednoj blizini obale mora i na visini ne većoj od 10 m nad morem. Prilazni put i parkiralište imaju samo valjkom utabanu kamenu podlogu grubog kamenja s mnogo šupljina. S jedne strane okružuje ih strma kosina prema moru, a s druge još strmija kosina prema unutrašnjosti otoka gdje se nalazi neravni kamenjar gotovo bez ikakve vegetacije. Na cijeloj površini namijenjenoj parkiranju nema ni tragova bilo kakve vegetacije. Površina je izložena zapadu.

Događaj o kojem je ovdje riječ dogodio se upravo na gore opisanoj kamenoj površini koja je zbog grubog kamenja i nagiba prilaznog puta jedva dostupna automobilima, i to samo u vrijeme turističke sezone. Očevidac Damir Šešok, nakon dolaska na ovu površinu iz posve drugih motiva, ubrzo je prestao brojiti parove pauka u plesu jer ih je vrlo mnogo nalazio gotovo na svakom četvornom metru. Ples je uobičajen za veći broj vrsta pauka skakača, tj. sastojao se u neprekidnom poskakiivanju mužjaka lijevo-desno u krugu oko ženke prije nego li je uslijedilo parenje. Kod toga je mužjak neprestano prvi par nogu držao ispružen i podignut koso prema

Sl. 2. *Aelurillus v-insignitus*, ženka i mužjak
 Fig. 2. *Aelurillus v-insignitus*, female and male
 Foto: D. Šešok

naprijed (slika 2). Pažljivo smo naknadno promotrili cijelu površinu na kojoj se događao ples toga dana i ona se ni po čemu ne može izdvojiti od bilo koje druge slične površine na otoku, tj. ne možemo odgovoriti na pitanje zbog čega se ples događao upravo ovdje. Nije nam poznato je li se parenje događalo i koji dan prije ili kasnije.

Poznato je kako primjerke ove vrste nalazimo na mnogim staništima u Hrvatskoj, ali najčešće jednog ili dva te ostaje upitno kako i zašto se na tako maloj površini okupilo toliko mnoštvo organizama. Sve ovo treba još istražiti, a opisani odabir osunčane kamene površine za svadbeni ples moj je mali doprinos tome.

Ako su za ovo okupljanje emitirani kemijski signali ženki (feromoni), koliki je morao biti njihov doseg te zašto su se okupili na ovom mjestu i toga popodneva. Ne proizvode li ženke posebne feromone koji imaju zadaću komunikacije između mnogobrojnih jedinki ženskog spola pa se mnogobrojne ženke uspijevaju skupiti na određeno mjesto kako bi sudjelovale, u pravo vrijeme, u seksualnim ritualima. Šalju li kakve zvučne signale. Kao što se vidi, sinkronizacija cijelog događaja je zanimljiva i s puno neobjašnjivih pitanja te ovaj prirodni fenomen treba pomnije istražiti.

Paučić skakač *Saitis barbipes*, prema dosadašnjim istraživanjima, nije česta i raširena vrsta u Hrvatskoj. Nalazimo je lokalno i zasad na malom broju nalazišta. Među posebno zanimljivo nalazišta valja ubrojiti i grad Rijeku gdje je, prema očevicu M. Randiću, zabilježen od 4. do 12. mjeseca na sedam vrlo različitih nalazišta (na vanjskom zidu na 2. katu stambene kuće, u vapnenačkom kamenjaru, u rijetkoj šumici hrasta medunca, i drugdje).

Kod ove vrste postoji velik spolni dimorfizam.. Parenju prethodi svadbeni ritual pri kojem mužjak izvodi-karakteristične pokrete svojim trećim parom nogu, po

čemu ga neki nazivaju krilati ili leteći pauk skakač jer u tom položaju izgleda kao da maše krilima i kao da će poletjeti.

Mužjaka vrste *Saitis barbipes* našao sam u svibnju u njegovu zapretku ispod kamenja u Istri u blizini Vele drage pa se ovo može smatrati kao mikrostanište. Staništa koja se u literaturi navode za ovu, čini se veoma vagilnu vrstu, opisana su suviše široko (među kamenjem u velikom broju, u litoralnoj zoni Atlantika, u bjelogoričnoj šumi, među grmljem, u kući, u šumi) ne opisujući u njima mikrostaniše.

U neposrednoj blizini gradića Umaga u Istri nalazi se turističko naselje Katoro u čijoj se neposrednoj okolici razvila mlada šuma hrasta medunca (*Quercus pubescens* Willd.). Rub šume izložen je jugu. Očevidac Damir Sešok 3. 6. 2011. godine ispod jednog rubnog stabla na i oko jednog velikog nepokretnog kamena te s mnogo suhog lišća na tlu opazio je neobičnu pojavu. Na površini ne većoj od 1,5 četvornog metra mogao je izbrojiti do pedesetak pauka skakača, mužjaka i ženki *Saitis barbipes*, čija je determinacija naknadno utvrđena. Plesnog rituala nije bilo te je očito takvo okupljanje tek prethodilo toj pojavi ili je opaženo nakon svadbenog rituala. Isti dan zamijećen je i veći broj jedinki ove vrste na zidovima najbližih kuća u turističkom naselju. Takove pojave okupljanja većeg broja nisam uočio u narednim godinama. U lipnju 2012. i 2013. našao sam na tom istom staništu samo po jednog mužjaka ove vrste. Moglo bi se zaključiti da opisano stanište pruža ovoj vrsti posebne životne uvjete.

Ni u jednom slučaju nisam mogao utvrditi mjesto gdje ženka gradi svoj zapredak.

Nameće se sljedeći zaključak: koliko god sam nastojao objasniti ove biološke i etološke pojave, oni za sada ostaju dijelom neobjašnjivi. Ovi opisani primjeri i zapažanja po ne znam koji put nam govore o tome kako nedovoljno znamo, ne samo o životu ovih pauka, nego kako još uvijek malo znamo o životu uopće.